

วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

การวิเคราะห์แบบเรียนเรีวฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
An analysis of prince damrong's thai text book
"beab rein reaw"

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

The research entitled "Fast Learning Textbooks composed by H.R.H. Prince Damrong" aims to analyze patterns in reading and writing instruction of the textbooks and to analyze the values of the new fast learning textbooks composed by H.R.H. Prince Damrong. The textbooks used for the analysis are Fast Learning Textbook Volume 1 (beginning level) Fast Learning Textbook Volume 2 (intermediate level), and Fast Learning Textbook Volume 3 (advanced level) compiled by the Institute of Thai Language, Department of Academic Affairs, Ministry of Education in the year 1999. The study found that in the textbooks' Thai language teaching style, they start from familiarize the learners with all 44 consonants and vowels that are easy to pronounce. They then teach students to read aloud one-syllable, two-syllable, and three-syllable words, both with and without meanings. There is an explanation about the leading consonants and diphthongs. Additionally, the textbooks teach word spelling, correct writing, how to read words written with the ai vowel (ไ-). Also, the textbooks train students to recognize different types of words, structures, and various types of sentences, including simple sentences, extended sentences, and compound sentences. The values

that appear in the Fast Learning textbooks can be classified as follows. In Fast Learning Textbook 7 aspects of values are found: the surrounding nature and way of life, friendship for others, generosity, hard work, eagerness for learning, family bond and additional knowledge in addition to the learning content, patriotism, religion, and monarchy

Keywords: textbook, reading instruction,
H.R.H. Prince Damrong

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “การวิเคราะห์แบบเรียนเร็ว ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ” ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบวิธีการสอนอ่าน-เขียนของแบบเรียนและเพื่อวิเคราะห์คุณค่าของแบบเรียนเร็วใหม่ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาแบบเรียนเร็ว ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทั้งหมดจำนวน 3 ตอน คือ แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น แบบเรียนเร็ว เล่ม 2 ตอนกลาง และแบบเรียนเร็ว เล่ม 3 ตอนปลาย เป็นฉบับที่จัดทำขึ้นโดยสถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. 2542

ผลการศึกษาพบว่า มีรูปแบบ วิธีการสอน โดยเริ่มจากการสอนให้ผู้เรียนรู้จักกับพยัญชนะทั้ง 44 ตัว และสระที่ออกเสียงง่าย อ่านออกเสียงคำพยางค์เดียว สองพยางค์ และสามพยางค์ ซึ่งเป็นทั้งคำที่มีและไม่มี ความหมายมีการอธิบายเกี่ยวกับอักษรนำ อักษรควบกล้ำ สอนอ่านมาตราตัวสะกด สอนการเขียนที่ถูกต้อง สอนอ่านเรื่องคำที่ใช้สระโหน้ไม่มีวรรณ (-) สอนให้ผู้เรียนรู้จักคำ ชนิดต่างๆสอนเรื่องโครงสร้าง และประโยคต่างๆ ได้แก่ ประโยคสามัญ ประโยคขยาย และประโยคความรวม

ส่วนคุณค่าที่ปรากฏในแบบเรียนเร็ว สามารถจำแนก
ได้ดังนี้ แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น มี 7 ด้าน ได้แก่
รักธรรมชาติรอบๆ ตัวและวิถีชีวิต รู้จักเป็นมิตรกับผู้อื่น
ช่วยเหลือผู้อื่น มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ รักครอบครัว
ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

คำสำคัญ:

แบบเรียน, แบบเรียนเร็ว, แบบสอนอ่าน, สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

บทนำ

คำว่า “แบบเรียน” คาดว่าได้มีการบัญญัติขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งปฏิรูปการศึกษา ในปี พ.ศ. 2414 โดยมีการพัฒนาเกี่ยวกับระบบการศึกษาไทยในหลายด้าน เช่น โปรดเกล้าฯ ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนแบบตะวันตกขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เป็นโรงเรียนที่มีเฉพาะลูกเจ้าขุนมูลนายที่สามารถเข้าศึกษาได้ แต่ต่อมารบบการศึกษาได้พัฒนาทำให้ราษฎรนอกพระบรมมหาราชวังได้มีโอกาสศึกษาตามแบบตะวันตกด้วยเช่นกัน นอกจากนี้พระองค์ยังโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เรียบเรียงแบบเรียนที่มีชื่อว่า “แบบเรียนหลวง” ขึ้น เพื่อใช้เป็นแบบเรียนในระบบการศึกษาแบบใหม่จำนวน 6 เล่ม คือ มูลบทบรรพกิจ วนทีร์นิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวยากรณ์พิचारณ์ และพิศาลการันต์

ธวัช ปุณโณทก (2542 : 3) ได้ให้ความหมายของคำว่าแบบเรียนไว้ว่า “แบบเรียน คือ หนังสือที่มีเนื้อหาความรู้ หลักการและวิธีการเรียนการสอนที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้สำหรับการเรียนระดับชั้นใดชั้นหนึ่ง ฉะนั้นหนังสือแบบเรียนจึงหมายถึงหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนในโรงเรียนทุกสาขาวิชาการ และส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา”

ในส่วนของ แบบเรียนเร็ว ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงพระนิพนธ์ขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบเรียนภาษาไทย มีจำนวน 3 ตอน คือแบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น ใช้สอนให้อ่านหนังสือ แบบเรียนเร็ว เล่ม 2 ตอนกลาง ใช้สอนให้เขียนหนังสือ และแบบเรียนเร็ว เล่ม 3 ตอนปลาย ใช้สอนให้แต่งหนังสือ หรือแต่งประโยค ตามโครงสร้างประโยค

แบบเรียนเร็วเล่มนี้ ถูกใช้เป็นแบบเรียนหลักแทนแบบเรียนหลวงของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เนื่องจากในปี พ.ศ. 2431 มีคำสั่งให้ยกเลิกการใช้แบบเรียนหลวง เพราะเห็นว่าแบบเรียนหลวงเป็นการ

สอนมุ่งสอนแต่กระบวนการอักขรวิธี ต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนนานมากถึง 3 ปี จึงจะเรียนจบ 6 เล่ม ซึ่งมีน้อยคนมากที่จะเรียนจบ ส่วนแบบเรียนเร็วของกรมพระยาดำรงราชานุภาพนั้น ใช้เวลาเรียนเพียงแค่ 6 เดือนถึง 1 ปีเศษๆ เท่านั้น เพื่อให้เด็กนักเรียนตามชนบทได้มีเวลาช่วยเหลือพ่อแม่ในการทำไร่ไถนาได้มากขึ้นก่อนจะนำมาใช้สอนจริง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนำไปทดลองใช้ปรากฏว่าได้ผลดี คือ ผู้เรียนเรียนรู้หนังสือได้เร็วขึ้น โดยมีวิธีการสอนต่างกับวิธีที่เคยใช้กับแบบเรียนอื่นๆ อย่างหนึ่ง คือ แบบเรียนเร็วไม่ใช้วิธีสอนให้เด็กท่องจำด้วยปากเปล่า การท่องจำหนังสือไทยทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ช้า และเสียเวลาทั้งครูผู้สอนและนักเรียน ผู้สอนด้วยความเข้าใจ และให้หัดสังเกตด้วยตาไม่ได้ จึงให้เริ่มจากการสอนอ่าน คือสอนให้รู้เครื่องหมาย ตัวเขียนต่างๆ แทนสำเนียงที่พูด ถ้าสอนให้รู้ว่าเมื่อเห็นเขาเขียนไว้ อย่างนั้นให้อ่านว่าอย่างนี้ การเริ่มต้นเช่นนี้เป็นการเริ่มต้นที่ดี พอนักเรียนสามารถอ่านออกแล้ว ในบทเรียนต่อไป หรือแบบเรียนเล่มต่อไปก็จะเป็นการเรียนการสอนที่ง่าย เข้าใจ และสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแบบเรียนเร็วฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เนื่องจากเห็นว่าเป็นแบบเรียนที่สามารถสอนให้ผู้เรียนเข้าใจได้ในเวลาเพียงไม่นาน ด้วยการสอนจากง่ายไปหายาก นอกจากนี้ยังเป็นแบบเรียนที่สามารถหาอ่านได้ง่าย เพราะถึงแม้จะเป็นแบบเรียนที่เขียนขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ก็ตาม แต่ก็มี การนำมาตีพิมพ์ใหม่ และมีในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย จึงนับได้ว่าเป็นแบบเรียนที่ยังคงได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบวิธีการสอนอ่าน - เขียนในแบบเรียนเร็วของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของแบบเรียนเร็วของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ

วิธีการวิจัย

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารคือ แบบเรียนเร็วฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทั้งหมดจำนวน 3 ตอน คือ แบบเรียนเร็วเล่ม 1 ตอนต้น แบบเรียนเร็ว เล่ม 2 ตอนกลาง และแบบเรียนเร็วเล่ม 3 ตอนปลาย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 หัวข้อคือ รูปแบบวิธีการสอนอ่าน - เขียนของแบบเรียนเร็วทั้ง 3 เล่มและคุณค่าในแบบเรียนเร็วโดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้

1. รูปแบบ วิธีการสอนอ่าน-เขียนของแบบเรียนเร็ว

1.1 แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น

แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น มีเนื้อหาทั้งหมด 150 บท เป็นแบบเรียนที่มุ่งสอนให้เด็กอ่านออกได้เร็ว โดยเริ่มสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักกับพยัญชนะทั้ง 44 ตัว จากนั้นนำเอาพยัญชนะต่างๆ มาประสมกับสระที่อ่านออกเสียงง่ายแล้วจึงสอนอ่านออกเสียง จากคำพยางค์เดียว สองพยางค์ สามพยางค์ ไปจนถึงเป็นประโยค สอนอ่านคำที่มีวรรณยุกต์ตรี และจัตวา อักษรนำ อักษรควบกล้ำ คำที่มีตัวการันต์ รวมไปถึงการอ่านบทจากพระราชพิธี

โสกันต์ลิลิต กลอนต้น

1.1.1 พยัญชนะ เริ่มสอนให้ผู้เรียนรู้จักกับพยัญชนะทั้งหมด 44 ตัว จากนั้นจึงค่อยจำแนกออกเป็น “ไตรยางศ์ หรือ อักษร

อักษรกลาง	ก จ ฎ ด ฏ ต บ ป อ
อักษรสูง	ข ข ฌ ฐ ถ ผ ฝ ศ ษ ส ห
อักษรต่ำ	ค ค ฌ ง ช ช ฌ ญ ฑ ฒ ณ ท ธ น พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ฬ ฮ

สามหมู่” คือ อักษรกลาง อักษรสูง และอักษรต่ำ ซึ่งพยัญชนะสามารถจำแนกได้ดังนี้

1.1.2 สระ มี 28 ตัว อยู่ในเนื้อหาบทที่ 1 – 3 คือ บทที่ 1 ได้แก่ -ะ -า ิ ี ึ ุ ู บทที่ 2 ได้แก่ -ะ -เ -แ -ะ -แ -โ -ะ -โ -เ -าะ -อ ัวะ ัว และบทที่ 3 ได้แก่ -เียะ -เีย -เือะ -เือ -เือะ

สระเดี่ยว	-ะ -า ิ ี ึ ุ ู -ะ -เ -แ -ะ -แ -โ -ะ -โ -เ -าะ -อ -เือะ -เือ
-----------	--

สระประสม	-ัวะ -ัว -เียะ -เีย -เือะ -เือ
สระเกิน	-ไ -ไ -เ-า ำ

เอ-อ ไ-ใ ไ-ไ เอ-เ อา-เำ ซึ่งสามารถจำแนกตามประเภทของสระในปัจจุบัน ได้ 3 ประเภท ได้แก่ สระเดี่ยว สระประสม และสระเกิน ดังนี้

1.1.3 ตัวสะกด เป็นมาตราตัวสะกดที่มีชื่อเรียกเฉพาะที่ใช้ในแบบเรียน ฉบับนี้

มาตราตัวสะกด	
มาตรากะกา	(ไม่มีตัวสะกด)
มาตรากง ได้แก่	ง
มาตรากัน ได้แก่	น ญ ณ ร ล พ
มาตรากัม ได้แก่	ม
มาตรากัย ได้แก่	ย
มาตรากั ได้แก่	ก
มาตรากด ได้แก่	ด
มาตรากบ ได้แก่	บ
มาตรากัก ได้แก่	ข ค ฆ
มาตรากัต ได้แก่	จ ช ซ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ต ถ
	ท ฒ ศ ษ ส
มาตรากัป ได้แก่	ป ภ พ ฝ

1.1.4 การผันวรรณยุกต์ วรรณยุกต์มีทั้งหมด 4 รูป 5 เสียง ได้แก่ สามัญ เอก (◌) โท (◌) ตรี (◌) จัตวา (◌) แต่ในช่วงแรกคือตั้งแต่บทที่ 1-22 มีรูปแบบการสอนอ่านผันวรรณยุกต์เพียงแค่ 2 รูป 3 เสียง คือ สามัญ เอก โท จากนั้นในบทที่ 23 - 27 เป็นบทที่สอนเรื่องการอ่านคำที่มีวรรณยุกต์ตรี (◌) และจัตวา (◌) โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นคำง่าย ๆ เริ่มจากคำที่มีพยางค์เดียว ไปจนถึงประโยคที่ยาวขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนฝึกอ่านออกเสียงวรรณยุกต์ตรีและจัตวา ได้ถูกต้อง ดังภาพ

จ๊ะ	ก้ำ	แก้	จู้	แป้	เก็	เจ็	โตะ	โปะ
จ๋า	เป้	เอ้	จี้	อ่า	ปี้	อี้	เต่า	
เป้า	เก้อ	เจ้อ	ป้อ	ตัว	ไป	กี้	อี้	

ภาพที่ 1 คำที่มีวรรณยุกต์ตรี (ˊ) และจัตวา (ˋ) บทที่ 23
 ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 26

1.1.5 การสอนอ่านคำที่มีอักษรนำ เป็นการสอนอ่านคำที่มีอักษรนำ โดยสอนการออกเสียงประสมกับพยัญชนะต่างๆ เริ่มจากคำที่มีหนึ่งพยางค์และสองพยางค์ แล้วจึงนำคำเหล่านั้นมารวมขึ้นเป็นประโยคที่ยาวขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนฝึกอ่านออกเสียงได้อย่างถูกต้อง

อักษรนำ ที่ปรากฏในแบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น มีดังนี้ หง- หนู- หน- หนม- หว- หย- หร- หล-
--

ไล	ไหล	ไล้	ไหล
	ไล้		

ภาพที่ 2 และ 3 การสอนอ่านคำที่มีอักษรนำ
 ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 29

หนูหล่อพ่อเขาพาไปดูหมีที่นาตาหมอลอ.	ตาหมอลอ
ลอแกก็เล่าให้รู้ว่า	หมีแกดูได้มาใหม่ใหม่.
หนูหล่อไม่เชื่อแก,	เอาไม่เข้าไปแห่หมี.
หมีดูโผมา,	หนูหล่อหนีหมีมาปะทะไม้.
ซาหะเหวะไป.	ตาหมอลอแกทำยาให้ทำ

ภาพที่ 4 ประโยคที่มีคำอักษรนำ
 ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 33

1.1.6 การสอนอ่านคำที่มีอักษรควบ หรืออักษรนำตัวอื่นๆ ที่นอกเหนือจาก ห นำ ซึ่งต้องอ่านออกเสียงพยัญชนะตัวหน้าเหมือนประวิสรรชนีย์ หรือออกเสียง อะ (-ะ) กึ่งเสียง ส่วนพยัญชนะตัวหลังให้ออกเสียงอย่าง ห นำ แต่บางคำพยัญชนะตัวหลังก็จะอ่านออกเสียงตามปกติของเสียงพยัญชนะนั้นๆ อักษรควบ ที่ปรากฏในแบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น มีดังนี้

อักษรควบ ได้แก่

กล- ขม- ขน- ขย- คย- ชง- ชน- ชล- ชว- ตน- ตล- ทล-ทย- ปล-
ฝย- ฟม- พย- มล- สย- สร- สล- สว- สม- สป-

แชนะ	ชยะ	เขย่า	แสยะ	สระ	สละ
กล้า	ไกล้า	เต่าตู่	มลิ	ไต้ล	ปล้ำ
เคื่อย	ชี่	เทล	ร่าแทย	แซ้ง	เรือชล่า
พม่า	ทลู่	เทลาะ	เซ่นาะ	พยุ	สวะ

ภาพที่ 5 คำที่มีอักษรควบ

ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 35

1.1.7 การสอนอ่านคำที่มีอักษรกล้ำ เป็นการสอนอ่านคำที่มีพยัญชนะต้น 2 ตัวประสมสระเดียวกัน เมื่อเวลาอ่านออกเสียงแล้ว จะมีเสียงกล้ำเป็นพยางค์เดียวกัน และเสียงวรรณยุกต์ของพยางค์นั้นจะผันไปตามเสียงพยัญชนะตัวตัวแรก ซึ่งมีการสอนอ่านทั้งอักษรควบแท้และไม่แท้ อักษรควบกล้ำที่ปรากฏ มีดังนี้

อักษรกล้ำ ได้แก่

กร- กล- กว- ขร- ชล- ชว- คร- คล- คว- ตร- พร- ปล- ผล- พร- พล-

มีขวา	ไขว้เขว	แขวะผ่า	ผลอไป	โง่เขลา
แผลผี	ใส่เกราะ	เข้ากรู	ใจกล้า	มาใกล้
ไปไกล	ตะกร้า	ตะกร้อ	กรูไป	เกรไป
ไกลเกลี่ย	โบมะเกลือ	หัวปลี	โบมะกล้า	เป่าแตร
ไปไกล	โครมา	ไปหาครู	จะใคร่ได้	ไปพลู

ภาพที่ 6 คำที่มีอักษรกล้ำ

ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 42

1.1.7 การสอนอ่านคำที่มีอักษรกล้ำ เป็นการสอนอ่านคำที่มีพยัญชนะต้น 2 ตัวประสมสระเดียวกัน เมื่อเวลาอ่านออกเสียงแล้ว จะมีเสียงกล้ำเป็นพยางค์เดียวกัน และเสียงวรรณยุกต์ของพยางค์นั้นจะผันไปตามเสียงพยัญชนะตัวตัวแรก ซึ่งมีการสอนอ่านทั้งอักษรควบแท้และไม่แท้ อักษรควบกล้ำที่ปรากฏ มีดังนี้

1.1.8 การสอนอ่านคำที่มี ร หัน เป็นการสอนอ่านคำที่มีพยัญชนะตัว ร สะกดสองตัว คือ รร ให้อ่านออกเสียงเหมือนมีไม้หันอากาศ (◌̄) ซึ่ง ร ตัวแรกทำหน้าที่เป็นไม้หันอากาศ (◌̄) ส่วน ร ตัวหลังนั้นจะทำหน้าที่เป็นตัวสะกดในมาตราแม่ กน แต่ถ้า รร อยู่หลังพยัญชนะและมีตัวสะกดให้อ่านออกเสียงไม้หันอากาศ (◌̄) กับตัวสะกดนั้นๆ เช่น

บรรยาย	อ่านว่า	บัน - ยาย
บรรเลง	อ่านว่า	บัน - เลง
อัครรรย์	อ่านว่า	อัด - สะ - จัน
ทศกรรฐ์	อ่านว่า	ทด - สะ - กัน
อรรรถถา	อ่านว่า	อัด - ณะ - กะ - ถา

1.1.9 การสอนอ่านคำที่มีตัวสะกดเป็นอักษรควบกล้ำ และคำที่มีตัวสะกดมีสระประสมอยู่เป็นการสอนอ่านคำที่มีตัวสะกดเป็นอักษรควบกล้ำให้อ่านออกเสียงเป็นคำควบกล้ำเลย และคำที่มีตัวสะกดมีสระประสมอยู่ไม่ต้องออกเสียงสระนั้น เช่น

อัตรา	อ่านว่า	อัด - ตรา
ศัตรุ	อ่านว่า	สัด - ตรุ
ศาสตรา	อ่านว่า	สาด - ตรา
อาบัติ	อ่านว่า	อา - บัด
ธาตุ	อ่านว่า	ทาด
ปฏิบัติ	อ่านว่า	ปะ - ตี - บัด

1.1.10 การอ่านคำในสมัยโบราณ เป็นการสอนอ่านและการวิธีการสะกดคำในหนังสือแบบโบราณ คือ ไม่มีรูปของสระแต่ให้อ่านออกเสียงเป็นสระนั้นๆ ตามความหมายของคำ และการใช้พยัญชนะประสมแทนสระ เช่น

วยง	อ่านเหมือน	เวียง
ขยว	อ่านเหมือน	เขี้ยว
รยง	อ่านเหมือน	เรียง
ปลี่ยน	อ่านเหมือน	เปลี่ยน
รยบ	อ่านเหมือน	ระเบียบ

1.1.11 การสอนอ่านมาตราตัวสะกดที่มีตัวการันต์ เป็นการนำคำที่มีตัวการันต์มาให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่าน ซึ่งคำใดที่มีตัวการันต์ หรือ มีทัณฑฆาต (์) กำกับอยู่บนพยัญชนะไม่ต้องอ่านออกเสียงพยัญชนะตัวนั้น เช่น

พระสงฆ์	อ่านว่า	พระ - สง
บัลลังก์	อ่านว่า	บัน - ลัง

เมื่อนนท์	อ่านว่า	เมือง - นน
หนังสือพิมพ์	อ่านว่า	หนังสือ - พิมพ์
พระชนม์	อ่านว่า	พระ - ชน

1.2 แบบเรียนเร็ว เล่ม 2 ตอนกลาง

แบบเรียนเร็ว เล่ม 2 ตอนกลาง มีเนื้อหาทั้งหมด 67 บท เป็นแบบเรียนที่มุ่งสอนให้เด็กเขียนหนังสือได้ถูกต้อง แต่ก็ยังมีการสอนอ่านอยู่เช่นเดียวกับแบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น เช่น หลักการใช้ ไ-, ใ-, ใ-ย, -ย คำที่ใช้พยัญชนะตัวที่เขียนยาก (หรืออาจเรียกได้ว่าพยัญชนะที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ) คำควบไม่แท้ มาตราตัวสะกดที่มีชื่อเรียกแบบปัจจุบัน และคำพ้องตามมาตราตัวสะกดต่าง ๆ

1.2.1 หลักการใช้ ไอ (ไ-) ใอ (ใ-) ใย (ใ-ย) อัย (-ย)

เริ่มจากการสอนอ่านคำที่ใช้สระไอไม่ม้วน (ไ-) จำนวน 20 คำ นอกจากนี้ยังสอนให้ผู้เรียนรู้ของคำที่ใช้สระไอไม่ม้วน (ใ-) คำที่ใช้ไม่ม้วนและมีพยัญชนะตัว ย ต่อท้าย (ใ-ย) และคำที่ใช้ไม้หันอากาศแล้วมีพยัญชนะตัว ย เป็นตัวสะกด (-ย) ซึ่งบางคำเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต มีการยกตัวอย่างคำที่ใช้ในประโยคมาให้ผู้เรียนฝึกอ่าน และให้ทำแบบฝึกหัดเขียนทำยบทเรียนเพื่อวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเข้าใจมากเท่าใดและสามารถเขียนได้ถูกต้องหรือไม่

คำที่ใช้สระไอไม่ม้วน (ไ-) ได้แก่											
ใกล้	ใคร	ใคร่	ใจ	ไซ้	ไซ้	ใหญ่	โต	ใต้	โน	โบ	บัว
											ใส่
											ใหม่
											โย
											ใส่
											ให้

ตัวอย่างคำที่มี ไอย (ไ-ย) อัย (อ-ย)		
อสงไขย	อ่านว่า	อะ - สง - ไย
ทักษิไณย	อ่านว่า	ทักษิ - ไย - ไน
สงสัย	อ่านว่า	สง - สัย
วินิจฉัย	อ่านว่า	วิ - นิต - ไฉ

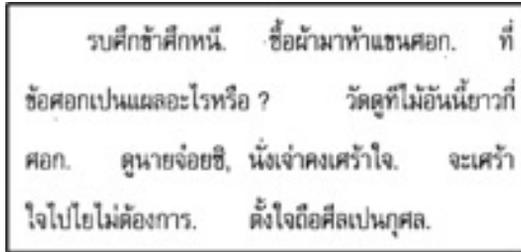
1.2.2 คำที่ใช้พยัญชนะตัวที่เขียนยาก (หรืออาจเรียกได้ว่าพยัญชนะที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ) เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักกับคำที่มีพยัญชนะตัวที่เขียนยาก ได้แก่ ข ญ ฌ ฐ ภ ศ และนำคำเหล่านั้นมาเรียงเป็นประโยคให้ผู้เรียนได้ฝึกอ่านและมีแบบฝึกหัดเพื่อเป็นการทบทวนความรู้ดังภาพ

เด็กมีโทษหนักต้องถูกเขียน. จีนช่างไม้ใช้
 ตะเฆ่สำหรับลากไม้ไปทางถนน. แจกฆ่าหมูขาย.
 ตีระนาดกับฆ้องวง. พวกกองตระเวรเขาตีฆ้องกระ
 แด. ฆ้องใบนี้ตีไม่ใคร่ดัง. ระฆังใหญ่แขวนไว้
 ในศาลา. ที่วัดนั้นตีระฆังเวลาเย็น.

ภาพที่ 7 บทสอนอ่านคำที่มีพยัญชนะตัว ข
 ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 12

เจ๊กนั่งอยู่ท้ายเรือสำเภา. ใโก่ตะเกาตัวใหญ่
 กว่าใโก่. เราฟังเขาขับเสภาเรื่องสามเณรแก้ว. ตา
 ตีขับเสภาเพราะนำฟัง. เราจะไปเที่ยวเล่นที่ภูเขา.
 เขาเล่าว่าที่ภูเขามีเสือดุ. ผ้าสีชมพูผืนนี้ดีไม่
 เบา. แมลงภูบินมาเกาะอยู่ข้างผ้า. อย่าพูด

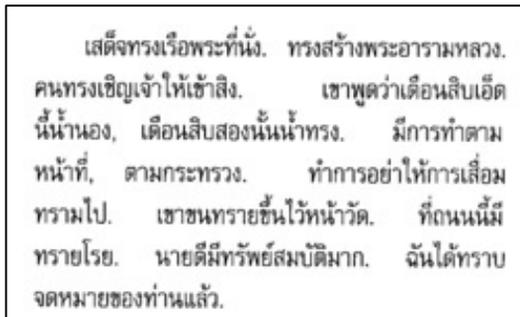
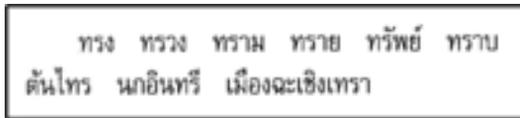
ภาพที่ 8 บทสอนอ่านคำที่มีพยัญชนะตัว ฌ
 ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 15

ภาพที่ 9 บทสอนอ่านคำที่มีพยัญชนะตัว ศ

ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 17

1.2.3 **ควบไม่แท้** เป็นการสอนให้ผู้เรียนรู้จักกับคำที่มีพยัญชนะตัว ท กล้ากับพยัญชนะตัว ร ให้ออกเสียงเหมือนพยัญชนะตัว ซ ซึ่งเป็นคำควบไม่แท้ที่ออกเสียงเป็นเสียงอื่น ต่างจากคำควบแท้ที่จะออกเสียงของอักษรนำเพียงอย่างเดียว ในบทเรียนมีประโยคและเรื่องราวให้ฝึกอ่านและมีบททดสอบให้ทบทวนความรู้ ดังภาพ

ภาพที่ 10 ตัวอย่างอักษรควบไม่แท้

ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 19-20

1.2.4 **มาตราตัวสะกด** เป็นการสอนอ่านคำตามมาตราตัวสะกดต่างๆ ที่มีทั้งตัวสะกดตรงตามมาตราและไม่ตรงตามมาตรา ซึ่งชื่อเรียกมาตราตัวสะกดในแบบเรียนเล่มนี้ เป็นชื่อเรียกเช่นเดียวกับที่ใช้ในปัจจุบัน ได้แก่

มาตราตัวสะกด			
มาตรา กก	ได้แก่	ก ข ค ฃ	
มาตรา กด	ได้แก่	ด จ ช ซ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ต ถ ท ฑ ศ ษ ส	
มาตรา กบ	ได้แก่	บ ป พ ฟ	
มาตรา กน	ได้แก่	น ญ ฌ ร ล ฬ	

1.2.5 **คำพ้องในมาตราตัวสะกดต่างๆ** เป็นการสอนอ่านออกเสียงคำพ้องเสียงตามมาตราตัวสะกดต่างๆ และสอนเรื่องคำ ความหมายของคำ และตัวอย่างประโยคที่ใช้ ดังภาพ

บทที่ ๓๒			
คำพ้อง ในมาตรา ก กา กับคำ ในมาตรา เขย			
ใช้เจ็บ	ชื่อโรคเฉพาะ	ไส	กระจำ, สว่าง
	อย่างหนึ่ง	ไส	เลือกไป, ส่งไป
ตะไค้	คราบที่เกิดด้วยน้ำ	ไสย	ความรอด
ไม้	แปลว่าปฏิเสธ คือ พิน		ชื่อต้นไม้อย่างหนึ่ง

ภาพที่ 11 คำพ้องในมาตรา ก กา

ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 74

บทที่ ๕๒			
คำพ้องต่างๆ ในมาตรา ก กา และ กม			
กำ	กำมือ	ธรรม	เที่ยงตรง, ส่วนที่ดีที่แท้.
กรรม	กระทำ	อำมรงค์	แหวน
ทำ	กิริยาที่ทำการงาน	กุม	จับ, ถือ.
อ้าง	ทวงไว้, รับรอง.	กุมภ์	หม้อ

ภาพที่ 12 คำพ้อง ในมาตรา ก กา และมาตรา กม
ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 117

บทที่ ๕๕			
คำพ้องในมาตรา กข			
ม้อฮ้อฮัด	เป่งกลาง	อุปติ	เป่งอื่น, บังเกิด.
ฮัด	บรรจุให้แน่น	ฮัมบติ	ทักท้วง พร้อม
ประพ้อติ	ระงับ	วิบติ	แปลก, ผิดไป, ฉิบหาย.
บอญอติ	แฉ่ง, ฮักห้าม	ฮัด	เครื่องสวมเข่าของหญิง
นัต	ฮักฮัก, ก่าพด, ครัง.	ฮัดวี	ตัวที่มีฮัด
นัตอู	การนัต คือ นัตฮักฮัก	ฮัดย	ความจริง

ภาพที่ 13 คำพ้องในมาตรา กข
ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 123

1.3 แบบเรียนเร็ว เล่ม 3 ตอนปลาย

แบบเรียนเร็ว เล่ม 3 ตอนปลาย มีเนื้อหาทั้งหมด 138 บท แบ่งออกเป็น 3 ภาค ได้แก่ ภาคที่ 1 จำนวน 123 บท ภาคที่ 2 จำนวน 12 บท และภาคที่ 3 จำนวน 3 บท ซึ่งมุ่งสอนให้รู้จักเรียบเรียงถ้อยความเป็นเพียงแต่ง่ายๆ สอนตั้งแต่พื้นฐานในเรื่องของประโยค การแต่งประโยค เนื่องจากในเล่ม 1 และเล่ม 2 เป็นการสอนเรื่องคำ ในเล่ม 3 จึงมีเนื้อหาที่ยากขึ้นมาจากพื้นฐาน คือเรื่องของประโยค การสอนอ่านประโยค เรียงประโยค และการใช้คำต่างๆ สามารถใช้สอนควบคู่ไปกับแบบเรียนเร็ว เล่ม 2 ตอนกลางได้ ไม่จำเป็นต้องสอนเล่มตอนกลางให้จบก่อน แล้วจึงค่อยสอนเล่มตอนปลาย

ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2565

1.3.1 ภาคที่ 1 ว่าด้วยชนิดของคำต่างๆ การเรียงคำให้เกิดเป็นประโยคที่มีความหมาย คำที่กล่าวถึงในบทนี้ ได้แก่

(1) คำ “ชื่อ” คือ คำที่อยู่ข้างหน้า เป็นคำบอกชื่อสัตว์ชื่อสิ่งของ หรือในปัจจุบันเรียกว่า “คำนาม” เช่น นก ปลา ฟ้า เด็ก อิฐ เป็นต้น

(2) คำกริยา ที่จะถูกวางไว้ข้างหลัง “ชื่อ” เช่น บิน กิน ร้อง หมุน หล่น เป็นต้น คำกริยาบางคำต้องมีคำชื่อต่อท้ายอีกหนึ่งคำจึงจะได้ความ ซึ่งปัจจุบันก็คือ กรรม นั่นเอง

(3) คำ “คุณ” คือ คำที่อยู่กลางระหว่างคำชื่อ และคำกริยา บอกลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่า “คำคุณศัพท์” เช่น ม้า – ดำ – วิ่ง, ม้า – ผอม – วิ่ง, ม้า – กระเรียน – วิ่ง เป็นต้น

(4) คำวิเศษ คือ คำชนิดหนึ่งสำหรับช่วยคำกริยาให้รู้ว่า แปลกกันอย่างไร อยู่ในตำแหน่งอยู่หลังคำกริยา เช่น คนเดิน – เร็ว, เด็กนอน – ไหว, ช่างร้อง – ดัง เป็นต้น

(5) คำต่อ เป็นคำที่อยู่หลังคำชื่อ และอยู่หน้าคำกริยา เช่น โต๊ะ – และ – เก้าอี้, แกะจะไป – หรือ – ไม่ไป?, แมวอยู่ – บน – เรือน, คนเจ็บ – จึง – ตาย, น้ำขึ้น – แต่ – ลมลง เป็นต้น

(6) คำออกเสียง เป็นคำที่ใช้เขียนแทนเสียงสัตว์ที่ร้องหรือเสียงอะไรต่างๆ และเสียงคนที่เป็นเสียงประหลาด สะดุ้งตกใจ เช่น นกร้อง – เจ็บ, หมาเห่า – ฮก, ตีระฆังดัง – ห่าง, เด็กร้องไห้ – โฮ, อู๋ – เข้าเจ็บนัก เป็นต้น

(7) คำแทนชื่อ เป็นคำที่ใช้สำหรับแทนชื่อคนหรือสัตว์ และสิ่งของ หรือปัจจุบันก็คือ “คำสรรพนาม”

นอกจากนี้ยังมีบทเรียนที่เกี่ยวกับประโยค การเรียงคำในประโยคโดยแบ่งคำออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ คำชื่อส่วนหนึ่ง คำกริยาส่วนหนึ่ง และคำชื่ออีกส่วนหนึ่ง ดังนั้นจะทำให้ได้รูปประโยค ดังนี้

คำชื่อ + คำกริยา + คำชื่อ

ตัวอย่าง

เสือไล่เนื้อ > เสือ + ไล้ + เนื้อ
(คำชื่อ + คำกริยา + คำชื่อ)

ควายกินหญ้า > ควาย + กิน + หญ้า
(คำชื่อ + คำกริยา + คำชื่อ)

งูรัดกบ > งู + รัด + กบ
(คำชื่อ + คำกริยา + คำชื่อ)

(สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 31)

การสอนวิธีแต่งคำต่างๆ ได้แก่ แต่งคำชื่อ แต่งคำกริยา แต่งคำคุณ ซึ่งคำต่างๆ ถึงแม้ว่าคำใดคำเดียวแต่สามารถนำมาแต่ประโยคให้ได้ความหมายต่างออกไปจากเดิมได้ ยกตัวอย่างเช่นวิธีการแต่งคำกริยาเป็นการสอนโดยนำคำกริยามาแต่งประโยคให้มีใจความต่างกัน ดังตัวอย่าง

วิธีตั้งคำกริยา	
คำกริยามุ่งให้เป็นความต่างกันได้ด้วยเวลาที่ทำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ จะสังเกตไว้	
(๑) "คนนอน"	ว่าเขื่อนี้เป็นกลางๆ ไม่กำหนดว่า นอนเมื่อไร นับเป็น เวลากลาง
(๒) "คนนอนแล้ว"	ว่าเขื่อนี้บอกชัดว่า คนนอน ก่อนเวลาที่ว่านั้น นับเป็น เวลาหลัง
(๓) "คนยังนอนอยู่"	ว่าเขื่อนี้บอกชัดว่า คนนอน ในเวลาที่ว่านั้น นับเป็น เวลาเดียวกัน
(๔) "คนจะนอน"	ว่าเขื่อนี้บอกชัดว่า คนยังไม่ได้ นอนในเวลาที่ว่านั้น แต่จะนอนไปแล้ว นับเป็น เวลาหน้า

ภาพที่ 14 วิธีการตั้งคำกริยา

ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 81

เด็กนอน	}	แต่อย่างนี้ เป็นคำบอกกลางๆ
		จัดว่า ลักษณะบอกเล่า
ถ้าเด็กนอน	}	แต่อย่างนี้ เป็นคำชี้แจงว่านอนหรือไม่นอน
เมื่อเด็กนอน		
หากเด็กนอน	}	แต่อย่างนี้ เป็นคำชี้แจงว่าจะนอนแน่
เด็กต้องนอน		
เด็กคงนอน	}	จัดว่า ลักษณะชี้แจง

ภาพที่ 15 การตั้งคำกริยาไม่ต้องติดกัน

ที่มา: สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 85

1.3.2 ภาคที่ 2 ว่าด้วยการแต่งประโยค หลังจากที่ได้รู้จักรูปประโยค และโครงสร้างของประโยคในตอนท้ายของภาคที่ 1 และภาคที่ 2 นี้จะกล่าวถึงรายละเอียดของการแต่งประโยค สร้างประโยค โดยที่เรียกคำชื่อแรกว่า “ชื่อทำ” เรียกคำกริยาว่า “กริยา” และเรียกคำชื่ออีกตัวว่า “ชื่อถูก” ดังนี้

		ชื่อทำ	กริยา	ชื่อถูก
1. ตามา	ชื่อ เป็นผู้ทำของกริยา ชี			
2. ชี	กริยา เป็นของผู้ทำคือ ตามา	ตามา	ชี	ม้า
3. ม้า	ชื่อ เป็นผู้ถูกของกริยา ชี			

(สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 98)

1.3.3 ภาคที่ 3 ว่าด้วยการอ่านเก็บใจความ สอนวิธีการสังเกตประโยค ดังนี้ คำหลายคำที่เรียงกัน ตามโครงสร้างประโยคเป็น “ประโยคสามัญ” จากนั้นเติมคำแต่งหรือคำขยายกลายเป็นประโยคที่เรียกว่า “ประโยคขยาย” เมื่อประโยคสามัญหรือประโยคขยายหลายประโยครวมกันกลายเป็น “ประโยคความรวม” ถ้าคำที่แต่งเป็นประโยคเล็กๆ แฝงอยู่ในประโยคความรวมเรียกว่า “ประโยคแต่ง” ดังนั้นประโยคสามัญมีใจความเป็นต้นเค้าของประโยคอย่างอื่นทุกอย่าง ดังนี้

ประโยคสามัญ	ตามีไปนา
ประโยคขยาย	ตามีอ้วนกำลังไปนาที่ท่าไช
ประโยคความรวม	ตามีอ้วนกับตามาผอมกำลังไปนาที่ท่าไช
ประโยคแต่ง	ตามีอ้วนกับตามาผอมซึ่งเป็นชวานากำลังไปนาที่ ตาสีทำอยู่ที่ท่าไช

(สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 111)

2. คุณค่าของแบบเรียนเร็ว ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

แบบเรียนเร็ว ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทั้ง 3 ตอน ได้มีการสอดแทรกคุณค่าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคุณธรรมปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้หน้าที่ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรปฏิบัติ ผู้วิจัยสามารถสามารถจำแนกคุณค่าที่ปรากฏในแต่ละเล่มได้ดังต่อไปนี้ คุณค่าในแบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น สามารถจำแนกได้ 7 ด้าน ซึ่งเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สังคมต้องการปลูกฝังให้กับเด็กได้แก่ รักธรรมชาติรอบๆ ตัวและวิถีชีวิต รู้จักเป็นมิตรกับผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2.1 รักธรรมชาติรอบๆ ตัว และวิถีชีวิต

คุณค่าด้านธรรมชาติรอบๆ ตัว และวิถีชีวิต กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยก่อน เช่น การสร้างเสารือนจากต้นไม้ใหญ่ การประกอบอาชีพทำไร่นา ปลูกผักไว้รับประทานเองในครอบครัว สะท้อนให้เห็นว่าคนสมัยก่อนรู้จักใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังกล่าวถึงพืชพันธุ์นานาชนิดและสัตว์ประเภทต่างๆ ที่อยู่รอบตัวผู้เรียนเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนรักและหวงแหนธรรมชาติมากยิ่งขึ้น เช่น

ตัวอย่างจากบทที่ 44

น้ำแกมมีไก่อูเก้าตัว; ตัวผู้ห้าตัว, ตัวเมียสี่ตัว,
ไก่อูแจ้ไก่อูตะเภาแกก็มี. แลแกมมีบ่อน้ำ, ที่
บ่อน้ำมีปลากระแห, ปลาเสือ, ปลาหมอ, ปูแล
เต่าก็มี.

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 46)

ตัวอย่างจากบทที่ 32

ขอน้ำใสกินสักถ้วย. พี่, ฉันป่วยเป่นไข. บั้งปลาอย่าให้หมั. ไม่ทำก็ไม่แล้ว. อาศรียอยู่ที่นี้. ตะไค่น้ำช่างจับมาก. ไสกบไม่เรียบ. ยังสงสัยอยู่.

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 76)

2.2 รู้จักเป็นมิตรกับผู้อื่น

คุณค่าด้านรู้จักเป็นมิตรกับผู้อื่น กล่าวถึงการปลูกฝังให้ผู้เรียนมี อหยาศยดี รู้จักกล่าวทักทายผู้อื่น และรู้จักแบ่งปันสิ่งของ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ อันดีให้ตนเองสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข เช่น

ตัวอย่างจากบทที่ 22

เจ้าจำปาถ่อเรือเข้ามาในลำแม่น้ำเวลาเช้า. พอ ปะเจ้าจำปามาที่กอไผ่จะหาไม้ไผ่ไปทำแพ; เจ้าจำปา ดีใจเหหัวเรือวะเข้าไพบาเจ้าจำปี. เจ้าจำปี ว่า “นี่เข้ามาแต่เมื่อไร?” เจ้าจำปาว่า “เรามาที่นี้สี่ห้าเวลา, พอน้ำไม่มีเรือเราโต ไปไม่ได้ทำให้เสียเวลาไป, เมื่อหัวค้ำพายมีมา พาเอาไม้ถ่อในเรือเราไปเสียในน้ำ.”

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 24 – 25)

2.3 ช่วยเหลือผู้อื่น

คุณค่าด้านช่วยเหลือผู้อื่น กล่าวถึงการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตใจที่ เมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และให้ผู้เรียนรู้จักหาวิธีแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะกับตนเองหรือผู้อื่น เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน เช่น

ตัวอย่างจากบทที่ 32

หนูหล่อหนีหมีมาปะทะไม้.

ขาหვეหะวะไป.

ตาหมอลอแลกทำยาให้ทา.

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 33)

2.4 มุ่งมั่นในการทำงาน

คุณค่าด้านมุ่งมั่นในการทำงาน กล่าวถึงการทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนและครอบครัว สอนให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้วิชาซีฟจากคนใกล้ตัว ชยัน หมั่นฝึกฝนจนมีฝีมือสามารถประกอบอาชีพเพื่อทำงานเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เช่น

ตัวอย่างจากบทที่ 58

มีหญิงสองพี่น้อง, ผู้พี่ซื่อเฟื่อง; ผู้น้องซื่อแพง,

หยุดกะพ่อแม่; พ่อแม่เขาทำนาหาเลี้ยงตัวเสมอ.

พี่น้องทั้งสองต้องไปนากะพ่อแม่.”

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 62 – 63)

2.5 ใฝ่เรียนรู้

คุณค่าด้านใฝ่เรียนรู้ กล่าวถึงการปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว แสวงหาความรู้ต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ส่งผลดีให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในภายภาคหน้า เช่น

ตัวอย่างจากบทที่ 66

ตาแก่คนหนึ่งไปไหนไม่ได้, เขาใช้ให้เฝ้าเรือนแลเลี้ยงหลาน. วันหนึ่งหลานเดินไปปะเสารือนเข้าต้นหนึ่งเป็นเสามุ, จึงวิ่งมาหาตา, ว่า “ตาจำฉันไปเห็นไม้เสารือนเรามุอยู่ต้นหนึ่ง, จะหาไม้มาทำเสื่อไหมไม่ได้หรื?” ตาแก่ว่า “จะทำได้ก็ได, แต่ไม้เสาของเรายังไม่มี. หลานจึงว่า “ก็แต่ก่อน ๆ นั้นเขาไปหามาแต่ไหน, จึงทำเป็นเรือนขึ้นได้?” ตาแก่จึงเล่าให้หลานฟังว่า

ตัวอย่างจากบทที่ 66 (ต่อ)

“ไม้เสาที่เราทำเรือนอยู่นี้, เขาซ้มาแต่ป่าดงสูง ๆ, เป็นต้นไม้ใหญ่ในป่า, คนบ้านป่าเขาเข้าใจหา, แลรู้ซ้ไม้ต่าง ๆ จึงทำได้.”

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 :78 – 79)

2.6 รักครอบครัว

คุณค่าด้านรักครอบครัว กล่าวถึงการปลูกฝังให้ผู้เรียนรักครอบครัว และเข้าใจการสั่งสอนด้วยวิธีการต่างๆ อันเนื่องมาจากความรักและความหวังดีจากคนในครอบครัว โดยผู้แต่งมีวิธีการสอนที่กล่าวถึงความรักและความห่วงใยจากคนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการสั่งสอนหรือคอยบอกกล่าวตักเตือนในการกระทำที่เสี่ยงอันตราย รวมถึงการสั่งสอนกิริยามารยาทที่ควรกระทำต่อผู้ใหญ่ เช่น

ตัวอย่างจากบทที่ 65

หนูพันพี, หนูพูน้อง; พ่อเข่าซีพ่อแพน, แม่เข่าซีแม่ปาน. หนูพูนั้นเป็นคนดี, เขื่อถึคำสั่งสอนผู้ใหญ่; เวลาที่ยืนเดินนั่งนอน, กิริยาทำทางน่าดูจริง ๆ. หนูพันนั้นเป็นคนดีด้าน; เวลาจะเดินก็วิ่งก็เดินไป, เวลาจะนั่งยืนนอนก็ไม่นั่งได้; เป็นคนหู่ข่างชนครัน ๆ; พ่อแพนแม่ปานสั่งสอนเท่าใดก็ไม่เขื่อถึ. วันหนึ่งหนูพันวิ่งไปโดนชี้ยน้ำกระเด็น, แม่ปานแกตีแลสั่งสอนไม่ให้วิ่งต่อไป, หนูพันก็ว่า “ต่อไปจะไม่วิ่งละ.”

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 75)

2.7 รักษาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

คุณค่าด้านรักษาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ กล่าวถึงคำสอนทางศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความรักชาติ ศาสนา และเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น

ตัวอย่างจากบทที่ 21

เสด็จล่อยพระประทีบที่เรือบัลลังก์. เราไปเรือถึงคลองมหาวงศ์. พรหมณ์รดน้ำสังข์. เจ้านายท่านเสด็จหลายองค์. ทรงพระอำมรงค์. พวกลพจตุรงค์. พระอาทิตย์อัสดง. คนชุดอุโมงค์ไปในดิน. ประสงค์จะใคร่ได้. ทำบุญได้ผลอานิสงษ์. คนเปนเชื่องวงษ์ผู้ดีมีตระกูล. เสาสงส์สูงอยู่ตรงหน้ามุขวิหาร.

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2542 : 50 – 51)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์แบบเรียนเร็ว ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทั้ง 3 ตอน มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาโดยเริ่มจากการสอนในเรื่องพื้นฐาน คือ การสอนอ่าน การเขียน และการเรียงเป็นประโยคที่ถูกต้องตามหลัก หรือตามโครงสร้างประโยค ตามลำดับซึ่งเริ่มจากเนื้อหาที่ง่ายก่อนในลำดับแรก ก่อนจะเพิ่มระดับให้มีความยากขึ้นเรื่อยๆ ตามบทเรียน กล่าวคือ แบบเรียนเร็ว เล่ม 1 ตอนต้น เป็นการสอนพื้นฐานตัวพยัญชนะ สระ และตัวสะกดในแม่ต่างๆ แล้วจึงเริ่มแบบเรียนเร็ว เล่ม 2 ตอนกลาง ที่มุ่งเน้นการเรียนเรื่องคำหรือสระอื่นๆ ที่นอกเหนือจากเล่มพื้นฐาน และแบบเรียนเร็ว เล่ม 3 ตอนปลาย ก็จะเป็นการเรียนเรื่องคำ ประโยค และการเรียงประโยคให้มีความหมาย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการอ่าน วิธีการสอนของแบบเรียนเร็วนี้ มีความแตกต่างจากแบบเรียนเล่มอื่นๆ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ แบบเรียนเร็วไม่ใช้การสอนแบบให้ผู้เรียนท่องจำด้วยปากเปล่า เนื่องจากการท่องจำจะทำให้ผลเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ช้า และเสียเวลาทั้งตัวผู้สอนและผู้เรียน แบบเรียนเร็วจึงให้เริ่มจากการสอนอ่าน คือ สอนให้รู้เครื่องหมาย ตัวเขียนต่างๆ แทนสำเนียงที่พูด ถ้าสอนให้รู้ว่เมื่อเห็นเขาเขียนไว้อย่างนั้นให้อ่านว่าอย่างนี้ การเริ่มต้นเช่นนี้เป็นการเริ่มต้นที่ดีพอนักเรียนสามารถอ่านออกแล้ว ในบทเรียนต่อไป หรือแบบเรียนเล่มต่อไป ก็จะเป็นการเรียนการสอนที่ง่าย เข้าใจ และสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้นนอกจากรูปแบบและวิธีการสอนที่สามารถเข้าใจง่าย และเรียนรู้ได้ในระยะเวลาอันสั้นแล้วยังสอดแทรกคุณค่าที่ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนลงไปไว้ในแบบเรียนซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน ซึ่งช่วยปลูกฝังผู้เรียนให้ช่วยพัฒนาความคิด ความรู้ คุณค่า ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ขีดเกล้าจิตใจให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดียิ่งขึ้น ทั้งจิตและร่างกายเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข ไม่เป็นภาระของคนสังคมแบบเรียนเร็ว ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ จึงถือเป็นแบบเรียนที่

สร้างเสริมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ทั้งในด้านของตัวผู้เรียน ครู ครอบครัวยุคชน สักคม และประเทศชาติได้ เหมาะแก่การใช้ในการเรียนการสอน เพราะมีเนื้อหาแบบเรียนที่ไม่ซับซ้อนมากนัก สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว แบบเรียนฉบับนี้จึงเป็นแบบเรียนที่เป็นประโยชน์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้สามารถเรียนเขียนอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ มาจากผลงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์แบบเรียนเร็วฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปี 2565

เอกสารอ้างอิง

- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2542). *แบบเรียนเร็ว เล่ม 1, 2, 3*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา.
- อวัช ปุณโณทก. (2542). *วิวัฒนาการหนังสือแบบเรียนไทย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อิงอร สุพันธุ์วนิช และภาสพงศ์ ผิวพอใช้. (2560). “พัฒนารูปแบบวิธีการสอนอ่าน – เขียนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน.” รายงานวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.